

Sjøfugler i Karmøy

Hekkesesongen 2005

Rapport fra Karmøy Ringmerkingsgruppe

Innhold

3	Innledning
5	Ternekoloniene
	1. Krossholmen
	2. Syrevågen
6	3. Grødemsvatnet
7	4. Årabrot / Åkrehamn
8	5. Tjøsvollsvatnet
	6. Salvøy
9	7. Kavholmen
	8. Ryvingen
10	9. Gjegningen
11	10. Kvalavåg
12	11. Bygnes
16	12. Husøy
17	13. Høvring
	Tabellarisk oppsummering
18	Kart
19	Ankomst og hekkestart
	Gjennom hekkesesongen
22	Noen viktige funn fra årets hekkesesong angående mink og sjøfugl
	Andre funn med betydning for sjøfuglbestandene våre
23	Konklusjon
24	Endring av skuddpremien
25	Sjøfuglreservatene
	Jarstein
26	Havhest
27	Toppskarv
	Gråmåke
	Sildemåke
28	Svartbak
	Krykkje
29	Teist
	Lunde
	Andre arter

FOTO:

Alle bildene er fra 2005 og er tatt av Arnt Kvinnesland når ikke annet er nevnt.

FELTARBEIDET er utført av Arnt Kvinnesland og Oskar K. Bjørnstad (ternekoloniene og Jarstein). Ferkingstadøyane og Urter: Thom Ole Vedø og Frank Bergtun.

TAKK til Villy Solvang som villig stille opp med hund og hagle for å redde ternekolonier fra minken. Og til Kjell Sigve Kvalavåg for båtskyss og minkjakt.

Sjøfugler i Karmøy. Hekkesesongen 2005

Av Arnt Kvinnesland / Karmøy Ringmerkingsgruppe

Rødnebbterne

Innledning

Dette er første rapport fra Karmøy Ringmerkingsgruppe i forbindelse med gjeninnføring av skuddpremie på mink i Karmøy kommune i 2005. Rapporten er en del av et samarbeid mellom kommunen ved naturforvalteren og Karmøy Ringmerkingsgruppe.

I et forslag fra Karmøy Ringmerkingsgruppe om gjeninnføring av skuddpremie på mink i Karmøy, påtok gruppa seg oppgaven å følge med på virkningen av minkjakten på sjøfuglene generelt og på ternene spesielt. I denne rapporten oppsummeres våre funn etter første året. Fokuset er på ternene, fordi det er disse som tradisjonelt har lidd mest under minkens ekspansjon i skjærgården. Andre sjøfugler blir nevnt for å belyse trekk ved årets hekkesesong, og for å sette ternenes ungeproduksjon i sammenheng med andre arter som har liknende biotopkrav og næringsvalg.

Vedtaket som ble gjort i kommunen gikk ut på å avsette 50 000 kr i 2005, med mulighet for å fortsette med tilsvarende beløp i påfølgende år. Beløpet skulle fordeles med 100 kr for hver innlevert mink. En nøyaktig oversikt over hvor mange dyr som er tatt i løpet av året og hvordan de fordeler seg geografisk, finnes hos naturforvalteren.

Erfaringene som Karmøy Ringmerkingsgruppe sitter igjen med etter årets feltarbeid, indikerer at jakten har virket over all forventning. Merkegruppa vil likevel komme med forslag til endringer i neste års anvendelse av skuddpremiepotten.

2005 ble et av de beste produksjonsårene for terner i Karmøy kommune de siste 25 årene. Totalt ringmerket i Karmøy i 2005 (tallene for 2004 i parentes): makrellterne 77 (72), rødnebbterne 203 (21). For rødnebbterna er dette ny merkerekord og for makrellterna det nest beste året. Det ble påvist i alt 155 hekkende par makrellterner og 519 par rødnebbterner.

Karmøy Ringmerkingsgruppe registrerte i alt 13 ternekolonier i Karmøy kommune i løpet av hekkesesongen 2005. Disse er omtalt nedenfor. Dårligst undersøkt ble skjærgården Torvastad - Feøy. Her kan det ha hekket noen ternepar, men vi føler oss trygge på at vi ellers har klart å finne og tallfeste de øvrige koloniene i kommunen.

Minkjakt på Vikeholmen gav resultater. Hiet lå helt typisk til under en stor stein midt på holmen. Mye lyng og torv måtte fjernes for å avdekke yngleplassen. På bildet Oskar Bjørnstad (t.v.) og Villy Solvang med hund og hagle.

Første del av rapporten omhandler ternekoloniene og minkprosjektet. Siste del dreier seg om andre sjøfugler i den ytre skjærgården. Karmøy Ringmerkingsgruppe hadde en avtale med naturforvalteren om ilandstigning i sjøfuglreservatene for telling og begrenset ringmerkingsarbeid. Dessverre ble det en sommer med dårlig sjøvær og sammen med mannskapsmangel, førte dette til at vi ikke kom ut til Urter og Ferkingstadøyane før etter fredningstida. I månedsskiftet juli/august er det for seint for optelling av hekkende sjøfugl. Det er derfor bare sjøfuglene på Jarstein som er fyldig omtalt. Vi håper å få til et bedre opplegg for de to andre reservatene til neste sesong.

Sjøfuglbestandene rundt Nordsjøen er inne i en dramatisk endringsperiode. Mange av de negative faktorene står vi mennesker bak. Det er derfor avgjørende at vi overalt hvor havfugl hekker, følger nøye med på utviklingen, slik at gode tiltak kan settes inn for å hindre arter i å forsvinne. Minkprosjektet i Karmøy er et slikt positivt tiltak. Liknende prosjekter er for tida i gang i bl.a. Sverige, Finland og Storbritannia – og allerede med lovende resultater. Vi håper at de som har ansvar for å forvalte naturen vår lokalt, politikere inkludert, vil finne midler til å fortsette kampen mot minken. Jakten må vedvare i mange år – og et visst beløp bør derfor avsettes årlig til dette formålet.

Ternekoloniene

Nedenfor følger feltnotater og kommentarer til de 13 ternekoloniene som ble registrert av Karmøy Ringmerkingsgruppe i løpet av hekkesesongen 2005.

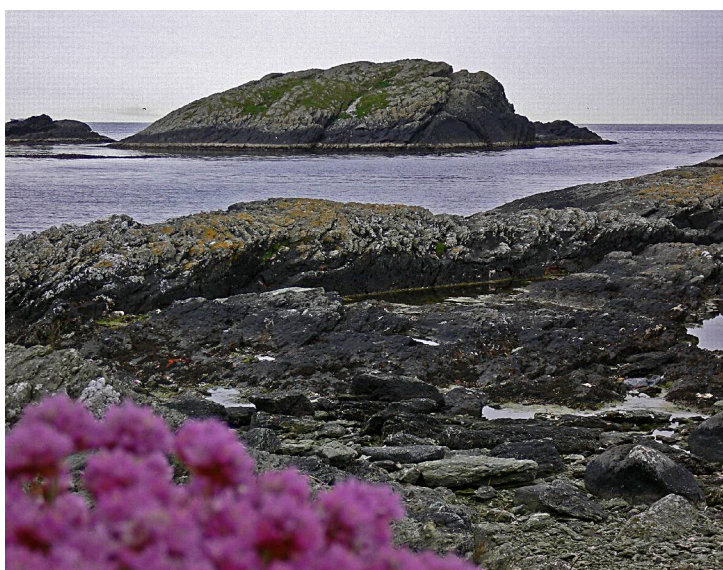
Forkortelser benyttet i kolonioversikten nedenfor: *pull*=pullus/dununge, *juv*=juvenil/ungfugl (flygedyktig), *ad*=adult/voksen, kjønnsmoden fugl.

1. Krossholmen

10.06 30+ par rødnebbterner slo seg ned på holmen i slutten av mai. Kolonien økte jevnt utover i juni. Observasjoner fra land viste at fuglene var engstelige for et eller annet og var nesten like mye på vingene over kolonien som de satt nedpå eller ruget.

22.06 Opptelling foretatt. Reir: 29x1egg, 49x2egg, 7x3egg, 2x2pull: totalt 87 bebodde reir. En del reir helt på vestkanten av holmen syntes å være nylig røvet (SVARTBAK?). Et par svartbak hekket øverst på holmen. Fersk fjør av HUBRO funnet midt i kolonien. En VANDREFALK passerte med ukjent byttedyr i klørne. Ei adult rødnebbterne var ribba med vingene avrevet (hubro?). Samtlige terner var rødnebbterner. 4 dununger ringmerket.

24.06 Mellom kl 12 og 16 forlot de fleste ternene holmen. Ca 20 ruget kl 21.30 (sett fra land). Resten flyktet i løpet av de nærmeste dagene. Egg og unger ble forlatt. Presset fra predatorerne var blitt utålelig.

Krossholmen sett fra Falnes. Minst 90 par rødnebbterner gikk i gang med hekking her, men mislyktes.

Hekkebestand: 90-100 par rødnebbterne.

Krossholmen er en typisk terneholme med en blanding av bart fjell og kortvokst gras/urtevegetasjon. Det har da også hekket terner her så lenge folk kan huske, men dessverre er området så tett besatt med mink at det ikke har vært koloni her siden 1988.

Et par svartbak hekket på holmen i 2005 i tillegg til ternene.

2. Syrevågen

17.6 Todelt koloni: 54 reir med egg på indre holmen, 33 på ytre.

Indre: 18x1 egg, 31x2egg, 5x3 egg. Ytre: 17x1 egg, 14x2 egg, 2x3egg.: Totalt 87 reir.

22.06 Sjekket fra båt: alt ok på indre, noen færre syntes å lette fra ytre i forhold til 17.6. Ei toåring terne satt på indre holmen (foto). Makrellterner sett på indre holmen: Maks 10 par av de 87. Ingen makrellterner sett på ytre holmen.

- 08.07 MINK hadde nylig tatt det meste på den indre holmen. Mange hele og knuste egg funnet under steiner. Forts ca 15 reir intakt. Fjær av HUBRO funnet på holmen.
2 dununger av rødnebbterne merket.
- 18.7 Alle ternene hadde forlatt den indre kolonien. Alle egg og unger var tatt av minken. Heller ikke terner å se i den ytre kolonien (sett fra båt).

Hekkebestand: Ca 90 par rødnebbterne.

Minken har vært på ferde i Syre-kolonien. Egg er typisk stuert sammen og gjemt bort i sprekker og under steiner.

Foto: Oskar K. Bjørnstad

Syrevågen har mange småholmer som virker forlokkende som hekkeplasser for både rødnebbterne og makrellterne. Nesten hvert år forsøker noen å hekke her, og like ofte blir de tatt av mink. Således var 2005 intet unntak. Dette var ekstra ille at minken skulle angripe i år, da så uventet mange rødnebbterner etablerte seg på to av holmene. Syrevågen, inkludert sjøområdet fra Geitungane til Kavholmane, er egentlig et eldorado for sjøfugler. Dessverre har området siden 1980-tallet blitt helt utarmet pga av minken. Den store sildemåke-kolonien som fantes på Skarstein er f eks borte for lengst. En og annen tjeld, ærfugl og svartbak klarer seg ennå så vidt i området.

3. Grødemsvatnet

- 06.07 Makrellterne: 10 merket
Rødnebbterne: 23 merket
- 15.07 Makrellterne: 1 merket
Rødnebbterne: 7 merket

Totalt: 11 makrellterner, 30
rødnebbterner merket.

- 06.07 Reir: 3x1 egg, 10x2 egg, 4x3 egg. Til sammen 17 reir med egg.
- 15.7 9 pull fra 6.7 kontrollert. 63 ad terner i lufta (foto). 2 pull funnet døde pluss 1 pull døende trolig pga kraftig regnskyll hele natta (natt til 15.7). Faktisk ingen dununger å finne, bare halv vokste. 10 ok reir med egg.
- 19.7 Alt ok i kolonien sett fra veien med kikkert.
- 25.7 Bare 1 rødnebbterne med juv pluss 1 makrellterne varslet. Ellers var kolonien forlatt. Noe gikk galt i perioden 19.-25.7. Sannsynligvis ankomst av mink.

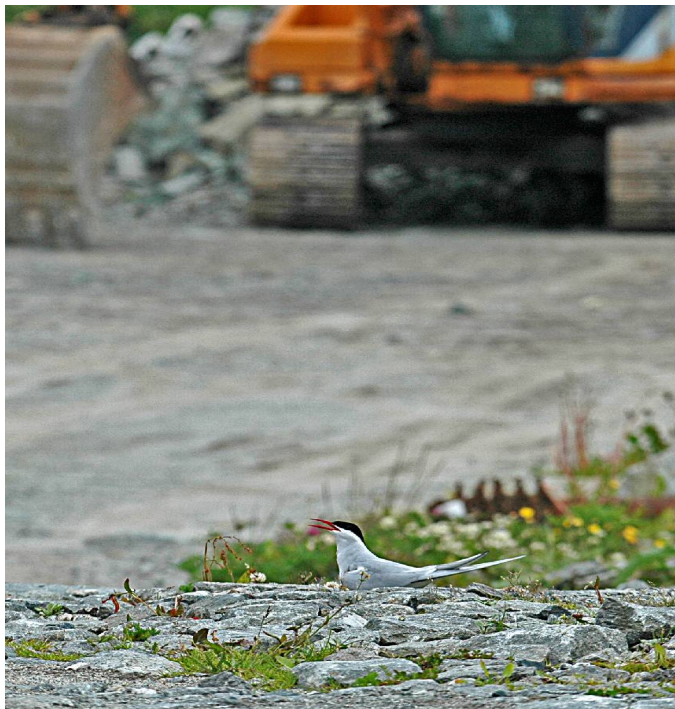
Telling og ringmerking i ternekolonien i Grødemsvatnet. Unger av både makrell- og rødnebbterne vokste opp her i år.

Foto: Oskar K. Bjørnstad

Hekkebestand: ca 10 par makrellterne og 30 par rødnebbterne.

Grødemsvatnet er, eller rettere sagt var, unikt i Karmøy. Det hadde inntil begynnelsen av 1980-årene en fast hekkebestand av ærfugl. Hekking av ærfugl i ferskvann er ikke kjent fra noen andre steder på våre kanter. Dessuten var vatnet omgitt av en stor blandingskoloni av måker, samt flere av vadefuglene våre: vipe, storspove, enkeltbekkasin og rødstilk. I dag er dette rike fuglelivet borte pga en fast bestand av rev, mink og mår i området. Ternene har brukt de to små holmene midt i vatnet som tilfluktssted når minken har ødelagt hekkemuligheter i sjø i Skudenes-området. Holmene i vatnet huset i år begge terneartene og var eneste ferskvannskoloni i kommunen.

4. Årabrot / Åkrehamn

Terne mot gravemaskin på Årabrot industrifelt i Åkrehamn. Forstyrrelser og mink ødela også i år hele rødnebbterne-kolonien på ca 30 par.

- 01.07 Rødnebbterne: 2 merket
05.07 Rødnebbterne: 7 merket

Totalt: 9 rødnebbterneunger merket.

- 10.06 Ca 30 par slo seg ned i slutten av mai.
23.06 Kun 8 reir med egg nå. Flere reir med knuste egg. GRAVEMASKIN i sving midt i kolonien i flere dager, nærgående SKJÆRER og KRÅKER.
02.07 Alt ok i rest-kolonien. En del omlegginger. 25-30 individer til stede i kolonien.
05.07 Alt ok i kolonien, de første har unger.
09.07 Kolonien redusert til 10 ad i lufta. To ruget, 1 par med pull øst for industriområdet. Dette tyder på at MINK har ankommet kolonien i perioden 5.7-9.7.
12.7 2 par igjen i kolonien.

Hekkebestand: 30-35 par rødnebbterner.

De tre relativt små, påtenkte industrifeltene har i flere år ligget nærmest brakk og tiltrukket seg en rekke hekkefugler. Årlig hekker det på de planerte områdene med steinhauger og rask

bl a sandlo, tjeld, linerle, steinskvett, skjærpiplerke og fiskemåke, i tillegg til begge terneartene. For ternene er området å betrakte som et tilfluktssted fra holmene utenfor som de helst ville ha hekket på om de fikk fred. Det er området lengst mot sørøst som har vært benyttet av ternene. Industriområdet er egentlig – selv før minken av sedvane dukker opp mot slutten av hekketida – et livsfarlig sted for ternene. Det er stadig ferdsel her av folk, hunder, katter og kjøretøyer, fra personbiler til gravemaskiner. Det er egentlig utrolig hvor mye bråk og forstyrrelser fugler kan holde ut med så lenge egg og unger får fred. I år ble mange reir ødelagt av nevnte årsaker – og til slutt kom minken. På grunn av sein hekkestart klarte ingen terneunger å komme på vingene før minken ankom og tok seg av resterende egg og unger. Trolig vil hele området i nær fremtid bli tatt i bruk som næringsområde – og da er ternenes tid forbi her. Neset med saubeite sør for industriområdet, vil kunne bli et erstatningsområde for terner og andre arter. Blant annet hekker det her allerede vipper, rødstilk og storspove. Uten aktiv minkbekjempelse er imidlertid også denne lokaliteten dømt til å være fugletom i framtida.

5. Tjøsvollsvatnet

- 2.5 2 makrellterner ved holmen hvor ca 20 par hekket vellykket i fjor, nå okkupert av 80+ HETTEMÅKER.
- 06.05 6 makrellterner ved holmen.
- 11.6 Makrellterne: 4 reir med egg.
- 12.07 Minst ett av makrellterneparene fikk opp unger. Nedgang i antall hekkepar fra i fjor pga plassmangel (hettemåker).

Hekkebestand: 4 par makrellterner.

Tjøsvollsvatnet er kommunens fuglerikeste våtmarksområde – med funksjon både som hekkeplass, rasteplass og næringssøksområde. Med status som naturreservat er området på ingen måte sikret som god fuglelokalitet for framtida. Bebyggelsen er allerede altfor tett nær vatnet og den vil fortettes ytterligere i nær framtid. Alt må gjøres for å sikre selve vatnet og tilhørende våtmark for inngrep. Det er imidlertid allerede på høy tid med skjøtsel av reservatet. Å frede et område er ikke det samme som å overlate det til seg selv. Skjemmende vegetasjon i form av bartrær og hissig buskvegetasjon er i ferd med å ta over store deler av sumpen i nordøst. To små holmer nord i vatnet er de eneste som egner seg som hekkeplass for terner – og den har blitt brukt med vekslende hell av makrellterner gjennom årene. Folk som bor nær vatnet har iblant tatt livet av mink og har dermed sikret terner avkom en del år. Ternekolonien produserte godt med unger både i 2003 og 2004, men i år var hettemåkene blitt så tallrike at de overtok grunnen. Det positive var at måkene fikk fred gjennom hele hekkesesongen.

Et lite utsnitt av hettemåkekolonien i Tjøsvollsvatnet. Hetttemåkene konkurrerte nesten fullstendig ut makrellternene i år.

6. Salvøy

- 19.6 Reir: 5x1 egg, 2x2 egg. 25-30 makrellterner i lufta. Det hadde vært FOLK på holmen.
- 22.06 Alle reirene tomme (Karsten Ommundsen). MINK sett under kaien like ved (Kjell Sigve Kvalavåg).

Hekkebestand: 10-15 par makrellterner.

En flat, grasskledd holme i bukta øst for bebyggelsen på Salvøy, optimalt beliggende i smult farvann – for en makrellterne-koloni. Her gjorde 10-15 par hekkforsøk også i år, men uten resultat. Mye småbåttrafikk på stedet og folk som går i land - sammen med mink - er en dårlig kombinasjon. En par tjeld klarte likevel å få opp en unge på holmen.

7. Kavholmen

06.07 1 par makrellterne, 4 par rødnebbterne. 3 reir med egg, 2 tomme (klekte?).
Alle ble tatt av MINK ca 10 dager etter dette (Thom Ole Vedøy).

Hekkebestand: 1 par makrellterne og 4 par rødnebbterne.

En flat, nesten vegetasjonsløs holme i et nokså værutsatt område nordøst for Kavholmen. Den lille kolonien brøt sammen rundt tida for klekking, trolig på grunn av mink-besøk. Mange mink ble registrert i området Salvøy-Kavholmen, og dette eldoradoet for sjøfugler er nå dessverre nesten fritt for hekkfugler. Området bør ha førsteprioritet i bekjempelse av mink i åra framover. På Kavholmen ble det registret hekkeoppførsel hos småspove – en art som tidligere hekket i Karmøys lyngheier, men som nå er utryddet der.

8. Ryvingen

Hva som forårsaket det totale sammenbruddet av rødnebbterne-kolonien på Ryvingen, er et mysterium. Kolonien var den vestligste og mest værutsatte vi registrerte i 2005. Kanskje en kombinasjon av vanskelige værforhold og næringsmangel var grunnen til krasjet.

13.07 50+ reir med egg, 39 pull merket. Alle rødnebbterne.

22.07 Alle tegn på hekking borte. Ingen terner sett! Bare svartbaker.

Totalt: 39 rødnebbterner merket

Hekkebestand: 75-85 par rødnebbterne.

Ryvingen er en av Karmøys viktigste hekkplasser for sjøfugl og ligger utenfor det normale leveområdet for minken. For ternene er det den sørlige, flate og nesten vegetasjonsfrie delen av Ryvingen som gjelder (bildet). Fram til 1980-tallet var lokaliteten fylt opp av hekkende fiskemåker, men disse er nå for lengst forsvunnet. Rødnebbterner har med visse års

mellomrom hatt koloni på holmen, slik som i år da de etablerte seg med rundt 80 par. Hva som forårsaket det totale sammenbruddet i kolonien ca ei uke etter at de første eggene klektes, er ei gåte. Da vi var i land 13.7 myldret det av liv – og det var ingen tegn til predasjon eller andre problemer. Ei drøy uke seinere var det ikke ei terne å se – og ingen egg eller unger lå tilbake. En mulig forklaring kan være at kolonien – som den mest vøreksponerte – ikke klarte å skaffe ungene nok ly og mat, og idet kolonien begynte å skranke slo svartbakene til og rensket holmen. Svartbakene hekker nemlig tett på den nordlige hoveddelen av Ryvingen og noen par hekket også i utkanten av selve ternekolonien

9. Gjegningen

Gjegningen har gjennom årene vist seg å være en av de mest attraktive hekkeplassene for terner i Karmøy. I 2005 huset holmen kommunenes største koloni.

- 13.07 Makrellterne: 3 merket
Rødnebbterne:72 merket
22.07 Makrellterne: 9 merket
Rødnebbterne:9 merket

Totalt: 12 makrellterner og 81 rødnebbterner merket (i alt 93 terneunger merket).

- 13.07 Reir: 50+ med egg, 75 pull merket. Fjær av HUBRO funnet på holmen.
18.07 Kolonien observert med teleskop fra land: Fullt liv på holmen.
22.07 To ad terner ribbet til skjelletet på holmen. Ganske mange unger funnet døde (mest dununger). Et titalls unger fra 13.7 kontrollert. Ingen juv på vingene, økning av makrellterne-unger siden forrige besøk (sein hekking lengst SØ på holmen).
25.7 50+ ad og 2 juv satt i fjæra. Livlig mating på holmen (teleskop fra land).
05.08 Holmen komplett forlatt (jf. Bygnes samme dato). Noe har nok gått galt i perioden 28.7-5.8. Fire juv terner fisket i Sevlandsvika, kan være fra Gjegningen. Ingen ad terner sett noe sted.

Hekkebestand: 18 par makrellterne og 112 par rødnebbterne.

På grunn av sin geologisk utforming, sin flekkvise, kortvokste vegetasjon og plassering i noe værbeskyttet skjærgård, er Gjegningen naturreservat en ideell hekkeplass for terner. Her hekker de da også så og si årlig til tross for at minken ofte spolerer ungeproduksjonen. I 2005 hadde Gjegningen Karmøys største ternekoloni, med rødnebbterne som dominerende art. I forhold til antall hekkede par, kom det relativt få unger på vingene. Årsakene til dette var flere. Blant annet ble holmen visitert av hubro. Noen voldsomme regnværstøgn tok livet av mange dununger og satte reir med egg under vann. Det er ikke usannsynlig at noen unger også døde som følge av kombinasjon ugunstig vær/knapphet på mat slik som på Utsira og trolig på Ryvingen. Men i motsetning til de to nevnte lokalitetene i vest, kom det unger på vingene på Gjegningen. Selv om det ble skutt flere mink i området i hekketida, blant annet et kull på sørspissen av nabøya Marøy, klarte nok likevel mink å finne kolonien til sist og gjorde det av med de ungene som ikke var på vingene i månedsskiftet juli/august. Området har et stort potensial for mange flere hekkefugler enn de som finnes her i dag, og minkjakt bør prioriteres i åra framover.

10. Kvalavåg

- 27.06 Makrellterne: 2 merket
Rødnebbterne: 4 merket
06.07 Rødnebbterne: 1 merket
Makrellterne: 1 merket

Totalt: 3 makrellterner og 5 rødnebbterner merket (i alt 8 terneunger merket).

- 27.6 En todelt koloni. Indre holmen: 35 reir med egg, blandingskoloni. Ytre holmen: 13 reir med egg, rødnebbterne. Fjær av HUBRO funnet. MINK (ad hann) skutt på holmen etter at den i løpet av noen timer hadde plyndret 20+ reir. Totalt hekket det i kolonien (ytre og indre holmen) før minkangrepet 68+ par terner med overvekt av rødnebbterne (3:2). På indre holmen var de første ternene av begge arter i ferd med å klekke.

Kontroll: Makrellterne med ringnummer 7414805 var merket som unge 2.7 2000 på Storesundskjæra, Haugesund.

Oppdaget og skutt på fersk gjerning iden ytre ternekolonien på Kvalavåg. På få timer var halve kolonien utryddet.

- 06.07 Indre holmen: 10 reir med egg . Kun 1 pull funnet. SKJÆRER og KRÅKER hadde predatert holmen siden sist. Flere av dem ble skutt etter hvert.
Ytre holmen: 9 reir med egg, 1 pull merket.
- 11.07 Natt til 11.7 ble ytre holmen forlatt, totalt. Trolig mink. Ikke sjekket med ilandstigning.
- 18.7 Alt tatt på indre holmen også. SKJÆRER som predatorer.

Hekkebestand: ca 28 par makrellterne og 42 par rødnebbterne.

Takket være årlig minkbekjempelse utført av naboer til terneholmen innerst i Kvalavågbukta, har det i løpet av det siste tiåret kommet hundrevis av terneunger på vingene her. Holmen ligger bare et steinkast fra matvarebutikken i Kvalavåg og viser hvor oppfinnsomme og tilpasningsdyktige ternene er i sine forsøk på å føre slekta videre. Siste vellykka hekking var i 2003. I fjor tok minken alt. Relativt få terner slo seg derfor ned her i 2005. Det så lenge lovende ut. En innvandring av rødnebbterne førte til etablering av en delkoloni på Terneholmen lenger ute i bukta. Også her gikk det lenge bra, inntil en mink dukket opp 27.6. Rask reaksjon fra sjøhuseier Kjell Sigve Kvalavåg, førte til at minken ble skutt på fersk gjerning i kolonien (bilde). Siden gikk det bra med restkolonien, til den ble utryddet 11.7 – utvilsomt av en ny mink.

Kolonien på holmen kloss i land, led en lignende skjebne. Men denne ble plyndret av en skjærefamilie som hadde hekket like i nærheten. Skjærene hadde lært seg en taktikk med å raide holmen og fange små terneunger etter hvert som de forlot reirene. Ved å benytte seg av skjul i form av einerbusker på holmen, unngikk skjærene ternenes direkte angrep og kunne på sekunder flakse fram og snappe unger. Til tross for at det lyktes å skyte noen av skjærene, vokste det ikke opp terneunger på holmen i år.

Kvalavågbukta er fuglerik. Men felterfaring viser at minken også her utgjør et kjempeproblem for fuglene, og at området ville ha huset mange flere fugler om minken var borte. På den ytterste av holmene, Terneholmen, hekket det f eks både tjeld, strandsnipe og fiskemåke. Skogkledde Brandøy og det kuperte terrenget rundt bukta, gjør effektiv minkjakt ekstra vanskelig. Det vil kreve hardt arbeid over lang tid å gjøre området såpass minkfattig at ternene gis en mulighet for vellykka hekking. Som en kuriositet kan nevnes er at noen av ternene på Kvalavåg er usedvanlig lite sky og kan snappe fisk rett fra menneskehånd..

11. Bygnes

Merkedatoer og ringserier benyttet (begge terneartene):

- 29.6 7482220-37 nr 32 (makrellterne) funnet med knekt ving 16.07 (el.ledning).
02.07 7482240-46
8.7 7482290-94
09.07 7482297-00 nr 92 (rødnebbterne) funnet nylig død 16.07
12.7 7470401-09 nr 07 (rødnebbterne) funnet nylig død 22.07
16.7 7470533-44
7470546-47
22.07 7470566-67

Totalt merket Bygnes: 31 makrellterner og 28 rødnebbterner (i alt 59 terneunger merket).

Makrellterne med to unger i kolonien på Indre holmene, Bygnes. Målretta minkjakt i området resulterte i en svært vellykka hekkesesong.

Bygneskolonien var i år tredelt. Den indre delen, her kalt Indre holmene, ligger i Vorråvågen og består av fire små skjær/holmer som ligger i gruntvannsområdet NV for industrihallene. Den ytre delen består Guleskjæra: to flate, gresskledd holmer og noen småskjær. Den tredje delen av kolonien ligger i bukta på sørsida av Bygnes, mot Østrem og består av et lite, nakent skjær.

Indre holmene:

- 08.05 4 makrellterner med tilhold.
- 14.05 Ca 10 terner i området (Bygnes N). Ingen etablerte par ennå.
- 17.05 Ca 10 ind nå etablerte med kurtisering på holmene. Alle makrellterner.
- 10.6 5-6 hekkepar makrellterne. Ruger.
- 12.6 10+ ind nye terner ankommet.
- 15.6 Alt ok på holmene. Enda noen nye terner ankommet.
- 18.06 Ca 30 ind nå med tilhold, overvekt av makrellterne.
- 25.06 Første pull sett på holmen.
- 29.06 Reir: 14 ok reir med egg, 3 forlatte reir med egg på begge holmene.
14 pull makrellterne og 1 rødnebbterne pull merket
Terneflokken som lettet fra holmene var stor – trolig større enn antall reir skulle tilsi.
Predatorer: En HØNSEHAUK fløy tett forbi. En GRÅMÅKE var innpåsliten.
- 2.7 4-6 par rødnebbterne hekker nå.
- 12.07 Reir: 1 par rødnebbterne ruger. 5+ reir med forlatte egg. Makrellterne: 2 døde juv, ca 8 juv fløy
- 14.7 Kontroll: 7465142 makrellterne ad med juv merket s.s. 01.07.03.
- 16.7 Ingen reir funnet med egg. Ingen dununger: 2 regndøde. Max 15 juv på vingene.
- 22.07 Alle juv makrellterne har trukket bort fra området (etter ca 1 uke avslapping). Skyldes dette hønsehauken som stadig patruljerer området?). Ennå en del mid-store unger igjen på holmene. 1 rødnebbterne ruger.
- 29.7 5+ nettopp flygedyktige makrellterner. Alle tidl juv borte. Ingen rugende terner sett.
- 05.08 7 juv makrellterne med tilhold på holmene sammen med ad. Alle flygestore.

Hekkebestand: På det meste (rundt 1.7) hekket ca 27 par makrellterne og 6 par rødnebbterne.

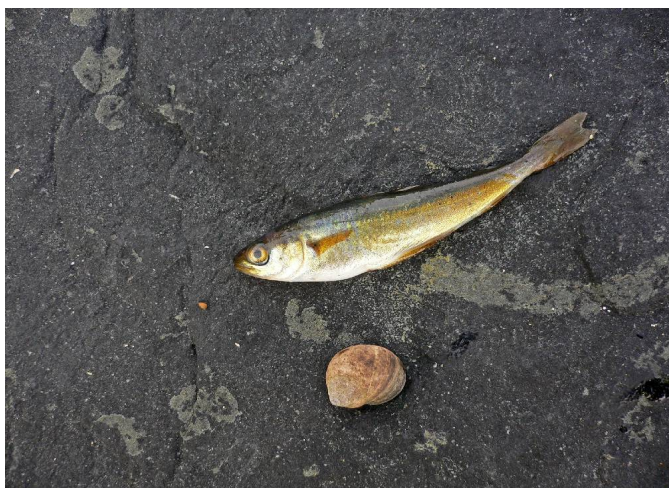
Familieidyll i rødnebbternekolonien på Guleskjerå. Terna til høyre ble ringmerket som unge på samme stedet for 10 år siden. (Ringene med nr 7326225 kan skimtes på venstre fot).

Guleskjerå:

- 14.05 Ca 10 terner i området. Ingen etablerte par ennå.
- 17.5 Ingen hekkepar etablerte ennå.
- 10.06 4 par rødnebbterne har etablert seg i løpet av siste uka (2 på hvert skjær).
- 12.6 6 par ruger nå.
- 15.06 9 par ruger nå.
- 18.06 12 par ruger (sett fra land). 30+ ind rødnebbterner med tilhold.
- 29.06 15 reir med egg, pluss 1 reir med pull merket (alle rødnebbterne). Ingen forlatte reir/egg. Hekkebestand: 16+ par rødnebbterne. 40+ ind lettet fra holmene. Max 20 hekkepar rødnebbterne.
- 08.07 Reir: 12 ok reir med egg, 5 pull merket.
- 12.7 Mange av reira nå under klekking.
- 16.7 4 ok reir (ett nylagt?). 2 forlatte. 1 død ad (ikke tatt). 3 regndøde dununger.
- 22.07 Ca 50 ad ikke-hekkende makrellterner satt på skjær ved Guleskjerå. De første juv rødnebbternene på vingene.
- 25.07 Kontroll: Ei ad rødnebbterne med unge (se bilde over) hadde Stavanger Museum ringnummer 7326225 og var merket som pull på samme sted 1.7. 1995.
- 29.8 5 juv rødnebbterner på vingene. Ennå noen få ikke-flygedyktige igjen på skjærene. En hønsehauk ble forfulgt i det den passerte kolonien mot nord.
- 5.8 En juv satt på oppvekstplassen sin, 4 andre rødnebbterneunger fly omkring med ad. Alle tidlige unger og ad borte. 6.8: 8 rødnebbterne- juv satt på holmen og steinfyllingen s m ad.
- 13.08 Ennå 4 juv ved og på Guleskjæra med ad. Begge arter. Dette er eneste stedet/kolonien hvor det ennå er terner igjen. 1-3 fisket i Litlavatnet (rødnebbterne).

Hekkebestand: På det meste (rundt 1.7) hekket det 16 par rødnebbterne (maks 20) på skjærene. Ei makrellterne med tilholdt syntes ikke å ha reir.

Seiyingel (mort) var en av de vanligste fiskeslagene på ternenes meny i juli. Fisket foregikk ofte like ved koloniene. Eksemplaret her er fra Guleskjæra, Bygnes.

Søraskjeret:

- 8.5 5 ind makrellterne satt.
- 14.05 25 ind makrellterne og rødnebbterne satt. Paring /kurtise.
- 23.06 Kun 8 terner satt på skjæret (sett fra land).
- 29.06 Reir: 4 reir ok med egg (2+2+3+1) pluss en dununge. 2 forlatte reir med egg.
Hekkebestand: Ca 25 terner lettet – alle makrellterner. 7+ par makrellterne.
Potensiell predator: svartbak. Pull flyttet fra neset nær kolonien til holme i sør.
- 9.7 Reir: 4 reir ok med egg. 3 pull merket. Ca 25 ad terner lettet fra skjæret.
- 17.07 3 pull merket 9.7 kontr + 1 fløy (ungen fra 29.6?). 1 død dununge (regn?). 2 reir med egg. Ca 15 terner lettet fra skjæret.
- 22.7 1 reir med egg. 2 juv fløy, 1 kontrollert.
- 06.08 I motsetning til nord var kolonien her totalt forlatt nå. Makrellterna produserte relativt dårlig her med få unger i forhold til voksne.

Hekkebestand: 34+ par makrellterne og 21+ par rødnebbterne.

Gjennom åra har Bygnes vært et av de mest produktive områdene for ternene våre. Årsaken til dette er at det har vært drevet en viss minkbekjempelse her nesten kontinuerlig. Ikke et eneste år siden Karmøy Ringmerkingsgruppe begynte sin virksomhet i 1979 har ternene manglet som hekkefugler. Men antall hekkepar har variert mye, og koloniene har stadig flyttet på seg etter hvor det har vært størst sjanse for å produsere avkom. I perioder har fuglene pga minkplagen ikke hekket i Karmsundet, men benyttet holmer i Fotvatnet, eller flyttet til helt andre steder. Målrettet jakt med hund like før hekketida i 2005 var svært vellykket. Trolig ble alle minkene rundt Bygnes tatt – og de tre delkoloniene fikk fred gjennom hele hekkesesongen til de siste ungene kom på vingene i begynnelsen av august.

12. Husøy

Husøy-området har alltid vært en attraktiv hekkeplass for terner. Forstyrrelser har ført til at ternene stadig har flyttet på seg. I år holdt de til på et skjær i Kolstøvågen. Eneste stedet hvor de ikke har hekket på et par tiår, er på naturreservatet nord for Husøy.

30.07 Makrellterne: 20 merket
Rødnebbterne: 5 merket

- 30.07 10+ juv lettet sammen med 30+ ad. 5 store unger lå døde i gjemmestilling (som observert på Bygnes). 4 dununger døde (regn?). 1 reir med 2 egg intakt og et reir (makrellterne) med 3 under klekking. De fleste ungene som ble merket var halv voksnede - flygedyktige. Ingen tegn til predatorer eller andre problemer.
- 06.08 Kolonien var totalt forlatt. Noen juv fløy omkring på bukta. Seine kull hadde altså blitt forlatt eller ødelagt (mink?).

Hekkebestand: 30 par makrellterne, 10 par rødnebbterne.

Til tross for industriutbygging i stor stil, er Husøy-området fortsatt et av Karmøy viktigste sjøfuglområder både i og utenfor hekketida. Mye av hekkefuglbestanden har likevel gått tapt gjennom de siste tiåra, med blant annet oppløsning av Karmøy kommunes største fiskemåkekoloni. Tyvjoen som før hekket på Flataskjer er borte, silendene hekker knapt lenger i området og av vadere er det nesten bare et og annet par av sandlo og tjeld å tilbake. Ternene har hekket her med vekslende hell i alle år. De siste årene har de i forsøk på å unngå minken ute på holmene, dannet en koloni inne på kubeitene nordøst for Husøy. Dette gav ikke de store resultatene – og i år flyttet kolonien ut på et skjær i Kolstøvågen. Dessverre oppdaget vi kolonien for seint til å få fulgt den opp, men en del unger tok til vingene – før minken kom. Et mink-kull tatt på en naboholme i begynnelsen av hekkesesongen, ble nok redningen for de ternene som kom tidligst i gang med hekkingen.

13. Høvring

30.07 Ca 20 par terner fikk ca 30 unger på vingene (Rolf Arnesen).

27.08 Ennå noen terner ved kolonien, 1 juv 3.9 - siste obs ved hekkeplass noe sted i år.

Hekkebestand: 15 par makrellterne, 5 par rødnebbterne.

Et skjær ved Høvring som ternene ynder. Få unger har likevel vokst opp her de seinere åra pga mink-plagen. I år ble imidlertid mink skutt på stedet i forkant av hekkesesongen, noe som førte til suksess for ternene.

Tabellarisk oppsummering

Kol.nr/ par	Mink	Rovfugler	Andre fugler	Annet	Vellykket
3. 10	5				5
5. 4			2		2
6. 15	15				
7. 1	1				
9. 18	8	2			8
10. 28			28		
11. 34				10	24
12. 30	5			5	20
13. 15		2			13
155	34	4	30	15	72
100%	23%	3%	19%	10%	45%

*Tab.1 Predasjonstabell for **makrellterne**. Tallene gjelder antall hekkepar i koloniene (1-13) omtalt i teksten ovenfor. Med rovfugler menes hubro, hønsehauk og vandrefalk. Med andre fugler menes måker og kråkefugler. Med annet menes værforhold, menneskelig forstyrrelse, mulig matmangel eller ukjent årsak. Vellykket er tall for hvor mange par som fikk minst en unge på vingene.*

Kol.nr/par	Mink	Rovfugler	Andre fugler	Annet	Vellykket
1. 90		90			
2. 90	90				
3. 30	5				25
4. 35	25			10	
7. 4	4				
8. 80			80		
9. 112	20	20		20	52
10. 42	32		10		
11. 21				3	18
12. 10	5				5
13. 5		1			4
519	181	111	90	33	104
100%	35%	21%	17%	6%	20%

*Tab. 2 Predasjonstabell for **rødnebbterne**. Forklaring: Se tab.1.*

Kart

Kart som viser lokaliseringen av årets ternekolonier i Karmøy kommune.

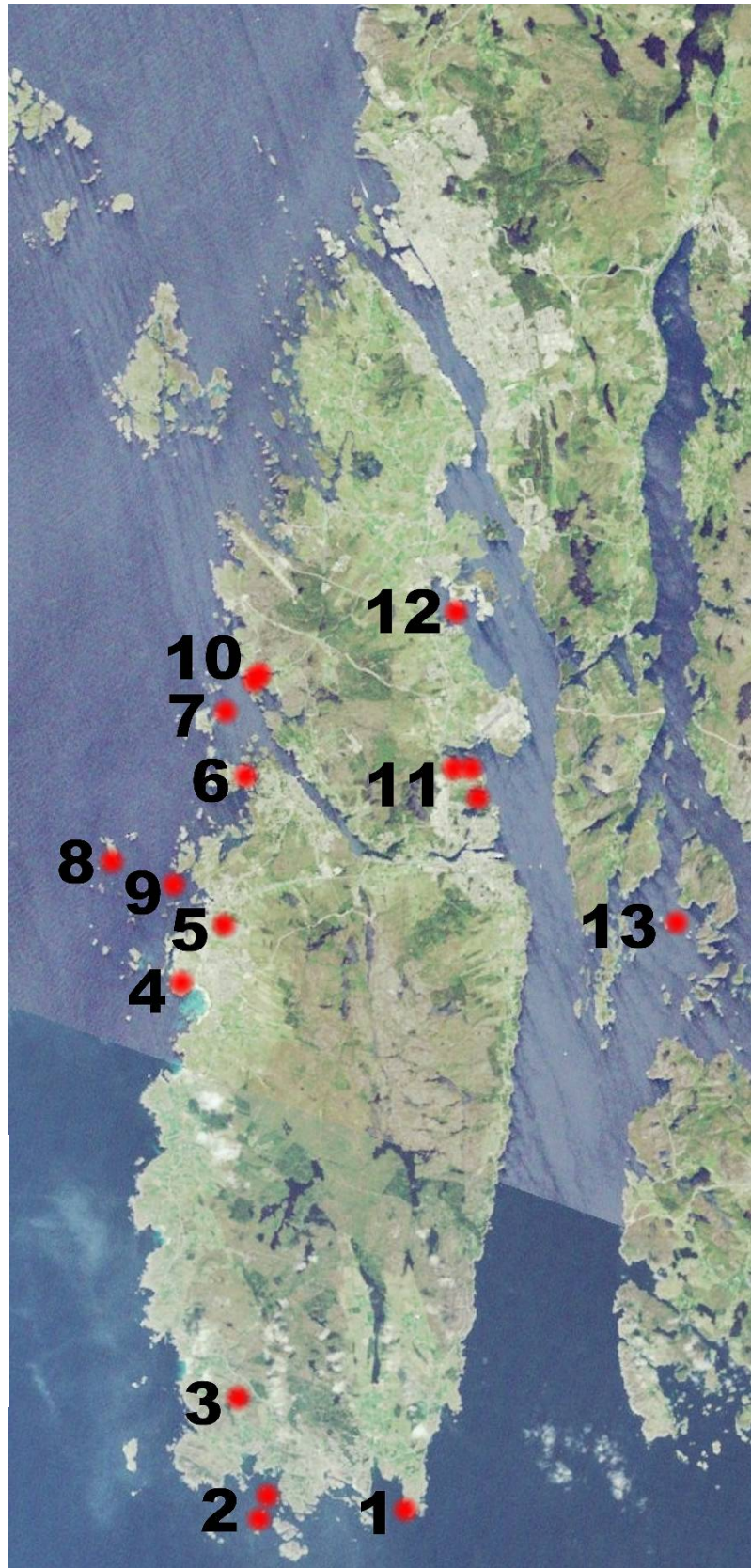
1. Krossholmen
2. Syrevågen
3. Grødemsvatnet
4. Årabrot / Åkrehamn
5. Tjøsvollsvatnet
6. Salvøy
7. Kavholmen
8. Ryvingen
9. Gjegningen
10. Kvalavåg
11. Bygnes
12. Husøy
13. Høvring

Makrellterne med flygedyktig unge klare for avreise til Afrika. Bilde er tatt på Bygnes i begynnelsen av august.

Rødnebbterner, en voksen og tre ungfugler like før avreise i august. Guseskjerå.

Ankomst og hekkestart

Normalt kommer de første makrellternene til Karmøy i siste uke av april, med rødnebbternene ei uke og to seinere. Hovedankomsten for begge artene skjer gjerne et par uker etter at forløperne har vist seg. Sein ankomst og hekkestart varsler som regel en dårlig sesong. Jo seinere egglegging, jo større er sjansene for at egg og unger blir tatt av predatorer som rovfugler og mink. Avgjørende for når ternene ankommer skyldes nok flere faktorer som værforhold og næringstilgang under trekket. Langvarig og kraftig nordavind i april/mai i Nordsjøen og Skagerrak forsinker siste delen av ternenes titusen km lange tur fra det sørlige Afrika. Motsatt vil varme vinder fra sørlig kant påskynde framrykningen. Mattilgangen påvirker fuglenes kondisjon og ferd mot nord under hele turen. Mislykket hekking året før, gjør at mange terner velger å skifte hekkeplass fra foregående sesong. Dette forsinker starten for hekking i forhold til de som vet hvor de skal og har lykket året før..

Den første makrellterna ble i 2005 sett 26.4 ved Stavasanden. 2 individer i Tjøsvollsvatnet 2.5 var de første som ble sett på hekkeplass. I delkoloniene ved Bygnes ble det i alt sett 10 makrellterner 8.5 og ca 25 den 14.5. Tegn på kolonidanning og kurtisering ble observert her 17.5. Så langt var makrellternene i rute. Normal start på egglegging er rundt 20.5. På bakgrunn av at nesten alle terneparene ble tatt av mink ved Bygnes i 2004, kunne en ikke rekne med noen stor hekkebestand året etter.

De første rødnebbternene ankom aktuelle hekkeplasser rundt midten av mai, med kolonidannelse fra slutten av måneden. Noe av det mest interessante som skjedde blant ternene i 2005, var den plutselige og relativt seine ankomsten av et uventet stort antall rødnebbterner. Det store antallet som slo seg ned for å hekke stod ikke i forhold til de seinere åras hekkebestand i Karmøy. En stor del av disse ternene må derfor være rekruttert fra andre steder på kysten eventuelt fra andre Nordsjø-land. En kan bare spekulere på om etableringen hos oss, var en strategi for å unngå erfart næringssvikt der de kom fra. I samme retning peker etableringen av en rødnebbternekoloni på Utsira – den første siden 1992. Makrellterna viste ikke samme tendens som rødnebbterna. Hekkebestanden var som forventet.

Storparten av begge terneartene foretok eggleggingen i første halvdel av juni, men med etternølere fram til ca 10.7. For makrellterna må dette sies å være en sein hekkestart, ca to uker etter normalen.

Gjennom hekkesesongen

Generelt ble 2005 et gjennomsnittlig produksjonsår for sjøfuglene i Karmøy. Det ble ikke registrert noen krise eller totalt sammenbrudd i sjøfuglbestandene for noen arter, slik en kunne forvente ut fra fjorårets og dels årets meldinger fra andre deler av norskekysten, samt fra Storbritannia.

Blant de mest framgangsrike i sommer var hettemåken. Den har hatt jevn nedgang i kommunen i mange år, men fikk etablert en liten koloni sammen med makrellterner i Tjøsvollsvatnet i 2004. Hettemåkene bygde videre på denne suksessen – og ikke mindre enn 220 par gikk til hekking nord i vatnet i år. Rundt 250 unger kom på vingene. Også i Bøvatnet vokste det opp noen unger.

Størst slit med å få opp avkom syntes det å være for toppskarven denne sesongen. Arten har hatt jevn framgang i flere tiår, men trenden ble nok ikke fulgt opp i år. Små ungekull og tilsynelatende noen færre reir enn foregående sesonger var typisk i de tre koloniene Jarstein,

Ferkingstadøyane og Urter. Mye urolig vær og mannskapsmangel førte til at vi kom for seint ut til reservatene til å foreta reiropptelling for de fleste sjøfuglene.

For ternene ble det et godt produksjonsår. I hovedsak takket være gjeninnføring av skuddpremien på mink. Merketallene fra Karmøy Ringmerkingsgruppe viser at det ikke siden starten for gruppa i 1979 har blitt merket så mange rødnebbterner i Karmøy. For makrellterna ble 2005 det nest beste merkeåret. Totalt ble det i 2005 ringmerket 77 unger av makrellterne og 203 unger av rødnebbterne.

Tabell 1 og 2 viser at makrellterna oppnådde prosentvis et langt bedre hekkeresultat enn rødnebbterna. 45% av makrellternene fikk opp unger, men bare 20 prosent hos rødnebbterna. Likevel fikk rødnebbterna flere unger på vingene enn makrellterna i år, siden det totale antallet par som gikk til hekking var så uventet stort for rødnebbterna.

De to artene har på langt vei sammenfallende leveområder og næringsvalg. Rødnebbterna har noe kortere tid å gjøre på ved å ankomme seinere om våren. Sein hekking innebærer økt predatortrykk. Rødnebbterna er dessuten en noe bedre flyger – smidigere kropp, kortere bein, lengre stjert – som gjør den bedre skikket til å finne føde på værharde, åpne havstrekninger. Derfor ser en også at rødnebbterna alltid dominerer i de ytterste koloniene langs sør og vestsida av Karmøy, mens makrellterna er i flertall i Karmsundet. Rødnebbterna synes likevel å ha problemer i den ytre skjærgården.

Timer med slikt tropisk regnskyll, betyr som regel døden for noen av de minste dunungene i en ternekoloni. Bildet er fra Guleskjerå i Karmsundet 22.7 2005.

Klimatiske forhold synes å spille en avgjørende rolle for ternenes, og særlig for rødnebbternas hekkeresultat. Sammenhengende urolig vær, gjerne kombinert med mye nedbør, fører trolig til at rødnebbternene ikke klarer å finne nok småfisk i havoverflaten. Det er typisk at koloniene går i oppløsning akkurat i det eggene klekkes og ungene gjør krav på mat. Somrer med dårlig vær, dvs mye vind, lave temperaturer og mye nedbør, virker alltid negativt inn på ungeproduksjonen for ternene, ikke minst på den mest eksponerte delen av kysten. Matmangel kan derfor like godt skyldes ugunstig fiskevær, som at det ikke finnes passende fisk i sjøen. I urolig vær går småfisken dypere, slik at ternene ikke når ned til den. I så fall er ikke matmangel et nytt fenomen på våre kanter. De mest eksponerte delene av skjærgården har aldri vært faste hekkeplasser for ternene – ikke engang for den spesialiserte havterna eller rødnebbterna. For eksempel går det svært mange år mellom hver gang den forsøker seg på hekking f eks på Urter eller Utsira. Siste hekkforsøk på Utsira var i 1992. Den gangen som i år ble resultatet null.

Den eneste kolonien i Karmøy som sannsynligvis led samme skjebne som Utsira-kolonien i 2005, var kolonien på Ryvingen, den mest værutsatte av alle ternekoloniene i kommunen. Her kan det tenkes at ternene forlot kolonien pga næringsmangel og at bl.a. svartbaker etterpå kastet seg over egg og unger og rensket holmen slik at det ikke fantes spor etter noen ternekoloni bare kort tid etter at de voksne fuglene hadde forlatt holmen.

Knapphet på mat kan likevel ikke ha vært et stort problem i Karmøys ternekolonier i år heller. Da hadde det ikke vokst opp unger i de koloniene som fikk være i fred for predatorer. For mange unger av begge terneartene kom på vingene, både i Skudenes-området, langs Vest-Karmøy og i Karmsundet.

Rødnebbterner som velger å hekke i værbeskytta sjøområder, f eks i Karmsundet, ser ut til å klare seg bedre enn de vest i havet. Normalt fisker begge terneartene i Karmsundet, men drar ofte på næringsjakt over øya til åpent hav på vestsida. Under uvær derimot ses begge artene f eks fra Bygnes-kolonien jaktende på ferskvannsfisk. I flokker kan de ses f eks i Fotvatnet, Litlavatnet og Slettevatnet.

Den ofte dårligere hekkesuksessen for rødnebbterna, kan også komme av at de store måkene, særlig svartbaken, i løpet av de siste tiårene, har klumpet seg sammen i store kolonier i den ytre skjærgården, mens antallet har gått ned andre steder. Det er også mulig at rødnebbterna vil ha mindre utbytte av minkjakten enn makrellterna, i og med at hovedtyngden av makrellternene hekker i lunere farvann hvor det er lettere å jakte mink. Imidlertid er rødnebbterna bedre rustet for et liv i den ytre delen av kysten hvor minken ikke når ut.

At et foregår en kvass konkurranse både om mat og hekkeplasser mellom de to terneartene er tydelig. Hvordan denne kampen arter seg er likevel ikke godt nok studert og dokumentert – og hvem som er vinneren under de nåværende betingelser på våre kanter, er uklart. Samtidig er dette et interessant studiefelt.

Dersom en ser på datoene for når hekketida tok slutt i de 13 koloniene, finner en noen interessante fakta. To av koloniene, Salvøy og Krossholmen, gikk i oppløsning allerede i slutten av juni, bare tre uker etter etablering. Seks kolonier, blant disse noen av de største, opphørte mellom 10.7 og 20.7. To kolonier, Bygnes og Høvring, ble ikke utsatt for noen form for forstyrrelse eller predasjon. Her hadde voksenfugler og årsunger tilhold i koloniene fram til henholdsvis 13.8 og 27.8.

Tidligere års erfaringer viser samme mønster, at ternene holder til i koloniene til langt ut i august, iblant til begynnelsen av september når hekkingen er helt vellykka. Kolonier som tar slutt ved at samtlige fugler forsvinner før ca 20.7, har blitt utsatt for kraftig forstyrrelse, plyndring eller annet som har gjort fortsatt tilstedeværelse uaktuelt. Det største krakket i år skjedde i løpet av en perioden 10.-20.7. Denne tida på sommeren sammenfaller med tida når den nye generasjonen mink begynner å spre seg til områder vekk fra fødestedene. De terneungene som ikke har rukket å komme på vingene, er sjanseløse når pelsdyret dukker opp. Hele 10 av de 13 koloniene opplevde en brå og for tidlig avslutning, i to av disse ble det observert eller skutt mink. I 2 av de 3 resterende ble det også avlivet mink i hekketida.

Noen viktige funn fra årets hekkesesong angående mink og sjøfugl

- Minkbestanden i Karmøys indre skjærgård er svært høy. I 2005 hadde samtlige ternekolonier her mink-revirene like i nærheten, og bare målrettet jakt hindret en fullstendig spolert hekkesesong. Kun den aller ytterste delen av Karmøys skjærgård, slik som Ferkingstadøyane og Urter er minkfri.
- Minken er den desidert største trusselen mot en fremtidig hekkebestand av terner og andre fåtalligere sjøfugler i Karmøy. Bare aktiv og målrettet jakt kan berge disse og mangfoldet i skjærgården.
- Den mest effektive – og kanskje den eneste jaktformen som gagnar – er jakt med spesialtrente hunder – utført av erfarne minkjegere. De fleste dyrene i år ble tatt på denne måten, totalt ca 100 mink.
- Tettest minkbestand finnes nettopp der hvor ternene naturlig trives best: i noe værbeskyttet skjærgård. Ikke for langt til havs hvor stormåkene holder til, og ikke for nær fastlandet hvor de lett blir bytte for bl.a. hønsehauk og hubro. Terner og mink synes hos oss å ha sammenfallende økologisk nisje. Minken som ikke hører naturlig hjemme i vår fauna, vil vinne kampen om denne naturtypen dersom vi ikke hindrer den.
- De alle fleste minkrevirene finnes på holmer. Holmene skal helst ikke ha tett skog, men noe vegetasjon i form av lyng, einer og grastorv. Gjerne med ur og steinblokker til å gjemme ungene under.
- Den mest effektive jakttida er februar-mai. Da har vinteren gjort det av med en del av bestanden, og de fleste overlevende har dannet revirene og streifer dermed ikke over store områder.

Andre funn med betydning for sjøfuglbestandene våre

- Predasjonstrykket fra en voksende rovfuglbestand øker år for år og kommer på toppen av de problemene minken påfører terner og andre sjøfugler. Mest påtakelig er økningen av havørn og vandrefalk. Hønsehauken har en sterk og stabil bestand i kommunen. Selv om hubroen synes å slite med å få opp unger, er den fortsatt sterkt til stede som predator i sjøfuglkoloniene.
- Ingen av våre sjøfuglarter opplevde totalhekkesvikt som følge av matmangel, slik det er rapportert om fra andre deler av norskekysten og Storbritannia. En viss knapphet på enkelte fiskeslag kan likevel anes i sein hekkstart hos makrellterne og lav ungeproduksjon hos toppskarv.
- Det er forbausende lite menneskelig ferdsel å registrere i sjøfuglkoloniene. Mangel på systematisk overvåking av de fredede sjøfuglreservatene er imidlertid et stort minus i

Karmøy kommune sin naturforvaltning. At det foregår ulovlig ilandstigning i reservatene, er det likevel ingen tvil om.

- Det utvises liten grad av forsiktighet med hensyn til naturinngrep utenfor de vernede områdene både fra kommunen, bedrifter og private sin side. Eksempler: Under årets feltarbeid har avdekket Karmøy Ringmerkingsgruppe en rekke ”hemmelige” søppelfyllinger. Drenering av artsrike myrer fortsetter og viktige våtmarkslokaliteter fylles igjen. Et av de styggeste eksemplene er ødeleggelse av et sumpområde på Ytraland (nord for veien opp til Borgaredalen). Anleggsmaskiner i sving midt i ternekolonien på Årabrot på Åkra, medvirket til at ingen terner fikk opp unger her. Monsterbiler, anleggsmaskiner og kanteklipping spolerte hekkesesongen for flere arter av sjø- og våtmarksfugler på industrifeltet Bygnes-Østrem.
- Små variasjoner fra år til år i værforholdene kan gi store utslag for produksjonen av unger hos mange fuglearter. En skulle tro at sjøfuglene var robuste arter som tålte det meste. Men under lange perioder med vått og kaldt vær er spesielt dununger av terner utsatt. De blir etter hvert så kalde og våte at de fryser i hjel. Spesielt på vegetasjonsfattige holmer og skjær vil dødeligheten være stor. Et enkelt råkalde døgn kan være nok. Et tropisk regnvær natt til 15.7 tok livet av flere titalls unger i Karmøykoloniene. Ekstra mange døde unger ble funnet på Gjegningen. Også havhesten sliter i nedbørsrike sommeruker. Mange reirgroper fylles da med vann slik at egg blir avkjølte eller små unger fryser i hjel. Årets sommer syntes, til tross for få solskinnsdager, å ha vært bra for sjøfuglene, med et forholdsvis kaldt og næringsrikt hav. Temperaturen lå rundt normalen og nedbøren noe under snittet.
- Langs en gradient fra vest mot øst, øker ternenes hekkesuksess mot øst dersom en eliminerer minken som forstyrrende faktor. Noe av forklaringen på dette er trolig klimatisk. Ternene som stupdykkere har rett og slett problemer med å oppdage og fange småfisk når sommerværet består av mye vind og relativt grov sjø over lang tid.

Konklusjon

Minkjakten 2005 hadde en svært gunstig innvirkning på overlevelsesraten hos terner i Karmøy. Med unntak av to kolonier som ble ødelagt av andre predatorer (Beiningen og Kvalavåg), vokste det opp terneunger i alle koloniene hvor det ble skutt mink like før eller i hekketida. Motsatt vokste det opp unger bare i en koloni (Tjøsvollsvatnet; 4 par) hvor det ikke ble jaktet mink. Hekkesesongen 2005 viser en nøye sammenheng mellom målrettet minkjakt i og nær koloniene og det antall terneunger som når flygedyktig alder. Mens det i 2004 kom ca 40 makrellterne-unger og 10 rødnebbterne-unger på vingene, ble tallene for 2005 henholdsvis 72 og 104. Minst. Minkjakt nytter!

Men når det er sagt, må det også sies at det etter alt og dømme dukket opp mink mot slutten av hekkesesongen i samtlige kolonier med unntak av Bygnes/Vorråvågenm, Høvring og Tjøsvollsvatnet. Disse dyrene var ungminker som kom fra kull relativt langt vekke fra ternekoloniene. Det er derfor et stort forbedringspotensiale for neste år. Strategien blir da å utrydde de minkene som måtte ha etablert seg nær koloniene fra 2005 først, og så utvide til å jakte på mink-kull stadig lenger unna. Vi håper også å få til målrettet jakt rundt de koloniene vi ikke fikk nok tid til i 2005, bl.a. ved Syre og på strekningen Åkra- Vedavågen.

Den mest effektive tida å jakte mink på er perioden februar-mai. Da har vinteren tatt knekken på en del dyr, mens andre har etablert revirer. At Karmøy har jegere med spesialtrene

hunder, er en ressurs en bør sette pris på. Hund er et must for å være sikker på at et område er tømt for mink – og for i det hele tatt å få tak i de slueste minkene.

Endring av skuddpremien

Det blir nå spennende å følge opp koloniene og minkbestanden i de samme områdene neste hekkesesong. Vi håper Karmøy kommune følger opp med det samme beløpet til 2006-jakten. Vi oppfordrer imidlertid naturforvalter går inn for å få endret på premie-utbetalingen. Når så mange mink nå er tatt ut, blir det færre å finne til neste år. Men jobben å finne de som er igjen, blir minst like tøff. Karmøy Ringmerkingsgruppe går derfor inn for å høyne skuddpremien til 200 kr per dyr enten flatt til alle som leverer inn, eller en innfører differensiering. Denne kan skje ved at det utbetales 200 kr for mink tatt i bestemte og ønskede områder og 100 kr utenom disse (selv om dette kan medføre juks).

En annen måte å gjøre det på er å betale 200 kr til de hunde-minkjegerne som vi har hatt med å gjøre denne sesongen – og som har gjort den viktigste jobben- og 100 kr til andre. Dersom en fortsetter med bare 100 kr flatt, er Karmøy Ringmerkingsgruppe redd for at interessen for jakt på mink blir for liten til at vi får effekt av den over tid. Et totalbeløp på 50 000 kr er likevel billig naturforvaltning. For beløpet får vi økt naturkvaliteten i skjærgården og Karmøy blir trolig den beste kommunen i produksjonen av terneunger på hele Sørvestlandet.

Karmøy Ringmerkingsgruppe bør få dekket sine utgifter i forbindelse med feltregistreringene og få en viss godtgjørelse for rapportskrivning. Vi foreslår at 5000 kr av premiebeløpet for 2005 overføres til gruppas konto. Uten denne oppfølgingen av koloniene i felt, ville vi visst lite om virkningen av jakten og hele prosjektet ville vært mindre verdifullt.

Karmøys eneste fuglefjell, krykkjekolonien på Jarstein.

Sjøfuglreservatene

Bare ett av reservatene i den indre skjærgården var i bruk som hekkeplass, nemlig Gjegningen. Denne er omtalt under gjennomgangen av ternekoloniene. Karmøy Ringmerkingsgruppe hadde tillatelse fra naturforvalter til å gå i land på de tre reservatene i den ytre skjærgården for å telle og merke et begrenset antall sjøfugl i 2005. Her følger en kort oppsummering av våre resultater fra Jarstein. Dessverre hadde vi ikke mannskap som kunne stille på planlagt tur til Ferkingstadøyane og Urter midt i hekketida. Turen ble gjort etter fredningstidas utløp, og altså for seint til å få inntrykk av bestander og ungeproduksjon. Unntaket er havhesten som er ennå har unger i august. Her viser merketallene for Urter og Ferkingstadøyane et helt gjennomsnittlig produksjonsår med til sammen 132 ringmerkte unger i de to reservatene. To arter så ut til å ha hatt en laber sesong, nemlig teist og toppskarv. I flere av teistereirene lå det døde unger eller forlatte egg. Antall juvenile toppskarver på sjøen var klart mindre enn de siste sesongene.

Svartbak på Jarstein sjøfuglreservat

Jarstein

Det ble gjort to turer til reservatet, 30.6 og 18.7. Dessverre var dette for seint i sesongen til å få en god oversikt over antall arter og hekkepar. Fra neste år bør det satses på en grundigere opptelling spredt gjennom hele hekketida, gjerne tre besøk, med det første midt i mai. Det skjer nemlig store endringer i en sjøfuglkoloni i løpet av en lang hekkesesong, og uten flere visitter er det ikke mulig å få en tilfredsstillende oversikt. Nedenfor presenterer vi likevel noen av årets viktigste registreringer.

Det ble ikke funnet spor etter mink. Alt var i orden med sjøfuglene ved vårt første besøk. Under siste besøket, var det mange drepte måker å finne, både voksne og unger. Noen var helt oppspist. Andre var delvis ribbet og fraktet bort. Det hadde gått hardt utover alle måkeartene med unntak av svartbaken. Hubro er ofte observert på Jarstein og det er derfor sannsynlig at den også var innblandet i år. Andre mistenkte er vandrefalk og havørn. Ravneparet hekket på holmen også i år, og antas å være årsaken til sein egglegging (omlegginger) hos krykkja. Heldigvis forlater ravnefamilien Jarstein etter at ungene flyr i månedsskiftet mai/juni.

Havhest

Hekkebestand: 1 par.

Da vi i 2003 oppdaget en enslig rugende havhest på Jarstein, var overraskelsen stor. For det første er havhesten en typisk kolonihekker, for det andre bruker den noen etableringsår før den går til hekking. Dette paret var tydeligvis annerledes. Hekkingen i 2003 var mislykket, men vi fikk ringmerket den ene fuglen på reiret. I 2004 var det ingen havhester å se på Jarstein, så vi antok at det ble med det ene forsøket. På ny var derfor overraskelsen stor da det i år lå en havhest og ruget på samme sted som i 2003 – og ringen på foten fortalte det var samme fuglen. I tillegg var det nå 6 andre individer som lå i tomme reirgroper på øya. For første gang siden havhesten slo seg ned som hekkefugl på Ferkingstadøyane og Urter for drøyt 30 år siden, kom det en unge til verden på en ny lokalitet i Karmøy. 18.7 ringmerket vi den. Om ungen fikk vokse opp, vet vi ikke, fordi det ikke ble flere turer til reservatet.

Havhesten som ble ringmerket på Jarstein i 2003, var tilbake i samme reirgropa igjen i år. En ekte pioner lyktes i år med å få fram en unge.

Toppskarv

Estimert hekkebestand: 45-55 par.

Det ble funnet til sammen 36 reir med innhold: 33 med unger, 3 med egg. Mulige hekkesteder lengst i NØ ble ikke undersøkt. Et generelt inntrykk var at kolonien ikke hadde ekspandert videre slik vi har vært vant med de seinere åra. Dessuten var det få 3-kulls reir. Altså ikke noe toppår for skarven. Noen av de tomme reira hadde trolig inneholdt egg, uten at det hadde vokst opp unger der. Det ble likevel ikke konstatert noen form for predasjon. En voksen og 13 unger ble ringmerket.

Ingen videre vekst i toppskarv-kolonien på Jarstein i 2005, men mange unger kom likevel på vingene. Denne varmer nyklekte unger.

Gråmåke

Estimert bestand: 100-150 par.

Opptelling av hovedkolonien fra fast punkt gav følgende fordeling av gråmåke/sildemåke i hovedkolonien: 82/46 (2004: 86/44, 2003: 109/24). Tallene fra årets telling er svært lik 2004. En svak nedgang synes å være på gang for arten. Det er særlig den nordligste utposten av kolonien som er på retur.

Sildemåke

Estimert bestand: 40-50 par

Sildemåken sliter enda hardere med å holde oppe hekkebestanden enn gråmåken. Som i fjor ble det funnet 2-3 døde sildemåker rugende eller like ved reirene uten tegn på at de var tatt av rovdyr eller rovfugl. Slik dødelighet ble ikke funnet hos de andre måkeartene på holmen, til tross for at disse har større bestander. Hekkeresultatet for sildemåken er da også svært dårlig – og på begge besøkene til Jarstein i år, ble det funnet i underkant av 10 unger og bare en var stor nok til å ringmerkes. To-tre unger var tatt av rovfugl og delvis oppspist. De dårlige resultatene fra Jarstein de seinere åra, står i kontrast til den store ungeproduksjonen blant sildemåkene i Hydro-kolonien, og problemene på Jarstein er derfor vanskelige å forklare. I det hele tatt har det vært en formidabel nedgang i sildemåkebestanden i Skudenes-området. Til midten av 1980-tallet var det store kolonier både på Skarstein, i Syreneset og ved Grødemsvatnet. Her hekker det ikke en måke mer. Den mest nærliggende forklaringen er derfor at måkene rett og slett ikke får ha egg og unger i fred. Voksendødeligheten er en vitne til på Jarstein, lar seg derimot ikke lett forklare. Viss det var matmangel, burde også andre måker blitt rammet, og fuglene ville neppe lagt seg til å dø i reirene.

Svartbak

Estimert bestand: 30-40 par.

Stabil bestand de siste åra, men generell nedgang i reservatet over lengre tid. Kun 35 ad ble opptalt sittende i hovedkolonien sør på holmen ved opptelling fra sjøen da vi ankom 30.6 og bare 15 unger ble funnet og ringmerket (noen juv var på vingene).

Krykkje

Estimert hekkebestand: 70-90 par.

Det første som slo oss da vi ankom holmen 30.6 var at krykkekolonien fra foregående år hadde ekspandert noe voldsomt, mer enn fordoblet seg. Dette til tross for at hekkingen i fjor var mislykket. Vi kom til et fuglefjell! Krykke-kolonien var som i 2004 firedelt, alle på den nordre delen av holmen. Her er årets tall:

Den største kolonien, lengst sør:

30.6: I alt 40 reir hvorav 35 var tydelig i bruk. De fleste reirene inneholdt egg. Det satt 78 krykker i fjellet mens 10+ var i lufta over. 18.7: 115 krykkjer satt i fjellsida, altså flere enn det var reir til og flere enn 30.6. Det var nå ingen reir med egg, men 24 unger fordelt på 20 reir. De fleste ungene var snart flygedyktige. Rundt halvparten av reirene var tomme.

Delkoloniene ved fyret:

1. 30.6: 8 ad satt på 4 tomme reir i ”Dalen”. 18.7: Ingen krykkjer å se her.
2. 30.6: 22 ad satt i kolonien. 8 bebodde reir, noen med pull. 18.7: Kun 2 reir med unger. I alt 10 ad krykker satt i kolonien.
3. 30.6: 37 ad satt i kolonien. 17 reir hvorav 12 med egg/pull. 18.7: Kun 4 reir med i alt 5 pull. 9 ad satt i kolonien.

Den 30.6 satt det i tillegg til krykkjene i koloniene en flokk på 63 voksne ikke-hekkende eller rastende krykker på noen svaberg/skjær i NØ.

Antall reir med egg og unger ble ikke talt 30.6 for å gi fuglene fred, men det var bare egg og dununger å registrere. Ingen store unger. Den seine hekkingen skyldes trolig predasjon fra øyas ravnefamilie, som trekker bort når ungene kan fly i månedsskiftet mai/juni. Fra 30.6 til 18.7 hadde det skjedd en negativ utvikling i krykkje-koloniene. Både voksne og unger var blitt tatt av rovfugl. Totalt hadde nå kolonien til sammen 32 unger – som snart tok til vingene. Dette er jo et labert resultat når en vet at det gikk minst 70 par til hekking. Vi fikk dessverre ikke fulgt utviklingen videre, men det er grunn til å tro at rovfugl(er) fortsatte sin gjerning i krykke-koloniene og at ytterst få, om noen, overlevde. De mangeårige problemene for krykkjene i Karmøys sjøfugl-reservater, fikk for en del år tilbake noen par til å slå seg ned på sjøhusbebyggelsen i Skudeneshavn. Her viste det seg at de var uønsket og tiltak ble iverksatt for å holde måkene unna sjøhusveggene. I år var det bare hekkeplasser igjen til et titalls fugler. Noen forsøkte til og med å hekke på et hustak, men reirene med innhold ble fjernet av eieren etter noen uker. De få som fikk fred andre steder i havneområdet, fikk unger på vingene. Et godt skjøtselstiltak for arten i Karmøy ville vært å bygget en kunstig vegg med reirhyller og plassert et stykke ute i havna – langt nok unna til at krykkjene ikke kom til å irritere folk med skitt og sjau.

6 av krykkene i Jarstein-kolonien var ringmerket, 4 med norsk ring, en med britisk og en med fargeringer fra Frankrike. Bare den ene av de norske var merket av Karmøy

Ringmerkingsgruppe. Det blir interessant å finne ut hvor de andre stammer fra. At det befant seg to utenlandske krykker i kolonien, var ekstra spennende. Sannsynligvis er begge merket på hekkeplass. Kanskje vi blant krykkene ser den samme tendensen som hos rødnebbterne, at sjøfugler har kommet langveisfra for å hekke hos oss i år. I så fall må dette ses på som flukt fra næringsfattige mot mer næringsrike havområder.

Teist

Estimert hekkebestand: 4-6 par.

Reir med 1 halv voksen unge funnet. Maks. 8 ad observert på sjøen langs østsida samtidig. Forelderfugler sett med småfisk i nebbet. Antall teist som tidligere år eller noe i overkant i forhold til 2004.

Lunde

Mulig hekkebestand: 1-2 par.

2 ad observert nær land sammen med teistene midt på østsida av holmen 18/7. Seinere i juli skal en ungfugl ha blitt sett her sammen med voksne lunder (Alf Grindhaug rapp.)

Andre arter

Ærfugl: Fortsatt en stor koloni sammen med svartbakene på søre delen av holmen. At disse to artene får til å hekke i harmonisk fellesskap er en gåte. Vi var for seint i sesongen til å få oversikt over antall hekkepar. Men som vanlig ble ingen ærfugler med unger sett ved Jarstein. Ett reir med innhold 30.6 var under klekking.

Stokkand: 1 hunn skremt opp fra dam på holmen 18.7.

Tjeld: 1-2 hekkepar. 18.7: 1 par varslet, pluss to individer med tilhold.

Skjærpiplerke: 5-6 hekkepar. Mating av utfløyne unger observert.

Linerle: 1 hekkepar.

Bergirisk: 1 hørt 18.7.

Denne krykkja på Jarstein med fargeringer var merket i Frankrike. Sammen med en som var merket i England kan det tyde på at krykkjekolonien på Jarstein i år, bestod av næringsflyktninger fra andre land.

